

A szocializmus.

Szocializmus alatt egyes néprétegeknek, különösen az alsóbb rétegeknek ama közös törekvését értjük, hogy anyagi s szellemi helyzetüket javítsák, a tőke általi kiuzsorázást lehetetlenné tegyék, az iparvállalatokat szocializálják, s a néprétegek közt fennálló válaszfalakat ledöntsék. Ezek feloszlanak evolúciós és revolúciós csoportokra. Evolúciósok azok, amelyek a fejlődéssel akarják a törvényes korlátok között a célt elérni s a tőke elleni küzdelmükben az agitáció és a sztrájk a fegyverük. A revolucionisták elvetik a fejlődés tanát, az evolúció sikerében nem bíznak, s eszméik diadalát csak a forradalommal hiszik elérhetőnek.

II. RÉSZ.

GYAKORLATI NYOMOZÁS.

A magyar büntető törvénykönyv 3 főrésze oszlik: 1. Állam elleni bűncselekmények (államfő, alkotmány ellenes, lázadás, pénzhamisítás stb.) 2. Ember élete s testi épsége elleni bűncselekmények (gyilkosság, mérgezés, szemérem elleni bűncselekmények). 3. Vagyon elleni bűncselekményekre (lopás, zsarolás, lúccsompészés, gyújtogatás stb.).

Jelen fejezetnél a 2. alatti „Ember élete s testi épsége elleni bűncselekményeket” külön nem tárgyalom, mert azok „Törvényszéki orvostan” című fejezetnél részletesen vannak tárgyalva.

A nyomozás vagy a helyszínről indul ki, vagy nem. Helyszínről kiinduló nyomozás pl. a gyilkosság, szándékos emberölés, gyújtogatás stb. általában mondhatjuk a közveszélyes cselekmények (távirda, vasut stb. szándékos megrongálása).

A nyomozó közeg főkelléke, hogy szakmájába vágó bűncselekményekhez értsen pl. a tőzsdéhez a tőzsdei csalásnál, villamos kocsí vezetéshez, villamos elgázolásnál (a gondatlanságból elkövetett emberölésnél). Fontos továbbá a gyors elhatározás, hogy mikor, kivel szemben, milyen eszközöket használjon. A teljes tárgyilagosság kívánatos. Előre alkotott nézetek utólag nem haladhat és türelmes legyen a nyomozó. Napok hossza kell néha elmélkedni a fölött, hogyan követték el a bűncselekményt? Kívánatos végül alaposság és jogérzék, nemkülömben személy és vagyonjogok tisztelete.

A nyomozás célja a bűncselekmény körülményeit annyira felderíteni, hogy annak alapján az igazságszolgáltatás kezdetéig vehesse.

Állam elleni bűncselekmények.

Az állam és alkotmány elleni bűncselekményekhez tartoznak a szocialista, kommunista, anarchista szervezkedés, puccskisérletek, forradalmak, tömegmozgalmak, kémkedés és ide soroljuk még az egyesülési, gyülekezési jog, streik és sajtójogot.

A bolsevizmus nem más, mint a kommunizmus és revolúciós szocializmus keveréke. Orosz szó ez „többséget” jelent. Eredete az első orosz petrogradi szocialista kongresszusra vezethető vissza, hol abban a kérdésben, minő magatartást tanúsítson a szocialista párt a jövőben a kormánnyal szemben, az evolucionisták, a revolucionisták, kommunisták és anarchisták szavazataival szemben kisebbségben maradtak, s a győzők bolsevikoknak (azaz többségi pártnak, átvitt értelemben legtöbb akaróknak) nevezték magukat.

Kommunizmus.

A kommunista törekvések a tulajdonjog teljes eltörlésével a teljes egyenjogu ember közös tulajdonává akarják tenni a földet, ipari vállalatokat, még a családot sem ismerik el s a szabad szerelmet hirdetik. Jó és rossz, lusta és szorgalmas, fukar, vagy tekezőlő, szerény, vagy szájhős, önmegettartóztató, vagy parázna a kommunizmusban egy kalap alá esnek, egyforma elbánásban részesülnek. Egyéni törekvés nem érvényesülhet s így ezek az eszmék az emberiséget fejlődésében letörnék, megállítanák. A semmittevők, képmutatók, álszenteskedők, szájhősök lennének a tömeg urai, melyet terrorral baromi igába sülyesztenének alá.

A kommunizmus Magyarországon 1919. augusztus elején megszűnt. A népbiztosok rablott pénzükkel Ausztriába szöktek. Pénzüik azonban hamar elfogyott s ezt azután csak Moszkvából kaphattak ellenszolgáltatások fejében. A kimenekült kommunisták között csakhamar megindult pártoskodás és vetélkedés két csoportra oszlott, Ländler és Kun Béla csoportjára. Ländler Jenő nézete szerint vissza kell a kommunistákat Magyarországra küldeni, kik kis csoportokban egymástól függetlenül működnének (decentralizációs rendszer), Kun Béla pedig egységes szervezkedést hirdetett. Azután összeült a 3-ik internacionálista kongresszus és ennek EK-ja (executio kommissiója — végrehajtó bizottsága) a

magyar kommunistáknak minden további támogatását megtagadt s meghagyta nekik, hogy szervezzék külön magukat.

Később Moszkvából és Bécsből sok kommunista jött haz szervezkedési célzattal, de hamar elfogták őket. A Vágó és Ländler-féle frakció harca megkezdődött, miután Kun Béla végkép Moszkvába távozott. A magyar kommunizmus ügye nem haladt. 1922. tavaszán új kommunista kongresszus volt, melyre a megjelent Vágót Sinovjev orosz népbiztos internáltatta. Sinovjev egy 3 tagú végrehajtó bizottságot nevezett ki Magyarországra, azzal a meghagyással, hogy oda visszatérjen és működését haldékek nélkül kezdje meg. Ezek Szeidler, Szilágyi és Hiroschi voltak. Ezek a kiválasztottak azonban félték Magyarországra utazni, így ezt tudomására hozták Sinovjevnek, ki erre azt a új utasítást adta, hogy küldjenek megbízható embereket Magyarországra, kik a nagy ipari vállalatoknál szervezetekbe lépve ellenzékét alkotva, saját embereiket azokból válasszák ki. Ily alkalmas egyének hosszú ideig jól figyeljenek és új bizalmi embereket sőt képviselők választásánál is saját embereiket válasszák meg új ellenzékét alkotva. Ezen szélső bal egyének Bécsből kapták a vörös ujságot és terjesztették titokban megbízható emberek körében.

1922. nyarán lehetett már észlelni az ilyen szélsőséges elemek létezését. Ezen ellenzék tagjai igyekeztek új tagokat szerezni, de velük csak négy szemközt tárgyaltak.

Igy alakult ki a régebbi (L. 3. sz. ábra) sejt rendszer, majd újabb a hólabda sejtrendszer (L. 4. sz. ábra), melyek azonban nem feleltek meg a hozzájuk fűzött várakozásnak.

Az új hólabda-sejtrendszernél a Bécsből kiküldött agitátor maga nem érintkezett az emberekkel, hanem azt segédjével végeztette. Ott, ha az egyik tagot véletlenül elfogták, csak egy sejtársról tudott és legvégsőbb esetben csak azt az egyet árulhatta el. (L. 5. sz. ábrát.)

A kommunista agitátorok nagyon óvatos életmódot folytattak és este már 9 órakor otthon vannak, vasárnap ki sem mennek, nehogy igazoltatásra kerüljenek, ezért 3 tagnál nagyobb csoportba sohasem verődnek össze. Állandóan sok álnevet használnak és sok titkos jelük van; letartóztatások és elárulások ellen így védekeznek: Pl. egy alkalommal eltaposott kék kréta por jelezte a szabad utat egy helységbe.

A Greiner-féle csoport leleplezése volt az utolsó nagyobb szervezkedés, de azóta újabb nem fordult elő. Jellemző a kommunistákra — természetesen az eddigi nyomozások szerint, — az is, hogy csak nyílt helyen egy előre meghatározott ház előtt vagy dombtetőn találkoznak. Legutóbb már meghatározott idő nélkül és csak kb. tudták a találka idejét, addig a másiknak várnia kellett.

Az alkotmány erőszakos megváltoztatására irányított bűncselekmények közé tartoznak a puccsok, tömegmozgalmak, felvonulások s strájkok. A tömeg az anarchizmusnál is veszélyesebb lehet, mert jó előre lojális keretek között szervezkedhetik. Ilyen volt az 1918-i forradalom is, melyet az egyesületi és gyülekezési jog alapján jól megszervezték. Ezen jog ugyanis törvényileg szabályozva nincsen. A forradalmi kormány III-ik néptörvénye biztosította a polgárokat a teljes szabadságról ezen a téren, de praktikus kivitelben még jobban megszorították és terrorizálták e téren a polgárokat, mert csakis szocialista és kommunista gyűléseket engedélyeztek.

Anarchizmus.

Az egyes néprétegek szocialis, politikai és társadalmi törekvéseinek a torzszülőtte az anarchizmus. Tulajdonképeni célja az anarchistáknak első pillanatra szépnek tűnik fel, mert hisz bevallott céljuk az, hogy minden ember egyformán boldog legyen a földön. De abban a tévhitben vannak, hogy az általános boldogságot csak akkor éri el az emberiség, ha mindent megsemmisít, ami az ember szabadságát bármily csekély mértékben is korlátozza, ha mindent megsemmisít, amin a mostani társadalom s az államok felépültek. El akarják törölni a családot, a családi életet, a hitet, vallást, a hazát, a honszerelmet s az egyes társadalmi osztályok közt fennálló válaszfalakat is le akarják dönteni. A haza fogalmát nem ismerik, a szabad szerelmet hirdetik.

Céljaik eléréséért a legrettegőbb eszközöktől sem rettennek vissza, törvénytelen eszközökkel dolgoznak s hogy a mostani társadalmat s annak vezetőit megfélemlítsék, az államfők s a legkiválóbb férfiak ellen összeesküvéseket szőnek, merényleteket fognak.

Az anarchizmus törekvés és nem szervezett mozgalom. Ellensége minden szervezetnek és szervezkedésnek. Hívei „a tett propagandának” hívei és a legveszélyesebbek közülök azok, akik az államfők meggyilkolásával akarják az uralkodó családok kedvét elvenni az uralkodástól. Oroszországból ered (nihilisták). Az anarchisták, miután szervezet nélkül állanak, pénzt sehonnan sem kaphatnak, azért ezt rablás és fosztogatás útján szerzik. A 90-es években nálunk is voltak nagyobb arányú rablások ilyen célzattal, többnyire kasszafurások.

Mivel az anarchizmus az összes államoknak hadat izent, mert azokat alapjaiból akarja kiforgatni, az összes államoknak kellett közös védelemre lépni az anarchisták ellen. 1904. évben Rómában volt az anarchizmus elleni védekezés céljából egy nemzetközi kongresszus. Ugyanezen a kongresszuson az anarchisták albumát összeállították és szétosztották. Kun Béla,

dr. Alpári és Sámueli a „sárga” ellenforradalmat akarta létrehozni, ami az anarchizmushoz hasonló irányzat lett volna.

Egyesületi jog fejlődése.

Egyesület úgy keletkezik, ha több ember meghatározott céllal szervezetté alakul. A szervezetet alapszabályok állapítják meg, melyet a belügyminiszter jóváhagy. Ha a miniszter 40 nap alatt nem hagyja jóvá az alapszabályokat, az egyesület megkezdheti ideiglenes működését. Ha megtagadja a jóváhagyást, az egyesület nem jöhet létre. A törvényesen megalakult egyesület jogi személyé válik, kit elnöke vagy igazgatója képvisel.

A gyülekezési és egyesületi szabadságjogokat leginkább kormányrendeletek szabályozzák. Az egyesületi szabadság jelent egyrészt az állampolgárok egytelalakítási jogát, másrészt az együleti szervezkedés nélküli gyülekezési jogot. Az 1873. évi 1394/B. M. rendelet szerint minden egyesületnek alapszabályának kell lenni. Az 1875. évi 1508. sz. rendelet szerint politikai és munkás együletek tagjai csak magyar honosok lehetnek. Nemzetiségi egyület csak irodalmi és közművelődési célra alakítható. Titkos egyesület vagy egyület alakítása s az abbani résztvétel büntetés alá esik.

Vannak politikai, humanisztikus, közművelődési, gazdasági, nyereszkesedési, tudományos és más egyesületek. Külföldiek és tisztiek (katonák általában) nem lehetnek tagjai politikai egyesületeknek, mert a katona nem politizálhat fegyelmi szempontból, ugyanígy nem politizálhat a rendőr, csendőr, ügyész, bíró sem. Az 1914. évi 1917 számú B. M. rendelet szerint a vasutas a nemzet, haza vagy szolgálata ellen irányuló gyűléseken részt nem vehet.

A gyülekezési jog az által van korlátozva, hogy azoknak, kik a gyűlést egybehívni akarják, e szándékukat a hatóságnál (rendőrkapitány, főszolgabíró, főkapitány) be kell jelenteni, hogy az a gyűlésen képviseltesse magát s a rend fentartásáról gondoskodhassék. Ha a gyűlés bejelentését a hatóság nem veszi tudomásul, a gyűlés meg nem tartható s ha mégis megtartják, karhatalommal kell felosztatni. Az ilyen gyűlésen résztvevőket kihágás miatt megbüntetik. A gyűlésre kirendelt hatósági tisztviselő, mint hatósági biztos rendelkezik a kivézenyelt karhatalommal (L. 1881. XXII. t. c.).

Aki egy felosztatott gyűlésen továbbra is résztvesz, avagy egy jóvá nem hagyott alapszabállyal bíró egyesület vagy szervezetben működik, azt 14 napi elzárással és pénzbüntetéssel büntetik. 1914-ben a háborura való tekintettel a fiók egyesületek felállítását betiltották. Az 1916. évi 1442. számú miniszterelnöki rendelet a hadviselési és hadi jótékonyság érdekeit előmozdító egyesületek szervezését megengedte. Később a forradalom hozta

meg az 1918. évi III. néptörvényt, amely minden polgár részére teljes egyesületi szabadságot biztosított, de csak papíron volt ez biztosítva. Az 1919. évi 5804. számú rendelettel fenti néptörvény hatályát veszítette, amikor az 1918. október 31-iki állapotokat állították vissza, ugyanakkor az 1916. évi 1442. számú rendeletet megszigorította. (Ébredők alapszabályait jóváhagyta.)

Az egyesületeknek ellenőrzése a törvényhatóság feladata. 1914. évben fel is hívták a rendőrséget, hogy az egyesületek működését fokozatosabban ellenőrizze és figyelje (Igy a Galillei kört is, melynek felosztatására már annak idején javaslatot tett a rendőrség). Minden észleletet fontos fölfelé bejelenteni, mert a figyelő nem tudhatja, hogy fönt mit tudnak már és nem az észlelt eset képezi-e az utolsó láncszemet, amely egy nagy ügyet befejez, illetve kiderít. 1920. évben az összes egyesületek alapszabályai ellenőriztetek, felülvizsgáltattak és nagyon sokat közülök beszüntettek.

Széles néprétegekben működő szervezet felosztatása veszélyesebb, mint annak türeése, mert máskülönbén titokban működnek, így pedig alapszabályaik alapján könnyen ellenőrizhetők. Igy van ez a szociáldemokrata párttal is. A szociáldemokrata szervezet a szabadszervezet és a lapszervezetből áll a főszervezet mellett és ha a főszervezetet beszüntetnék, megmaradna a szabad és a lapszervezet, a szabadszervezet beszüntetése után pedig még a lapszervezetük.

Szólás és sajtószabadság.

Az 1848. évi XVIII. és XIX. t. c. s az 1914. évi sajtótörvények kimondják, hogy gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti s terjesztheti. A sajtótermékek előzetes vizsgálatát az ugynevezett cenzurat örökre eltörölték. A cenzorok állami hivatalnokok voltak. Mielőtt a sajtó (nyomda) lenyomatott volna valamit, be kellett azt a cenzornak mutatni, ha az abból valamit kihuzott, kitörölt, azt semmi áron sem volt szabad kinyomatni. Az első cenzura nélkül megjelent sajtótermék volt a Petőfi „Talpra magyar” című nemzeti dala. Az 1848-iki márciusi ifjúság a Heckenast-féle nyomdában nyomatta ki. E ház emléktáblával van megjelölve a Koronaherceg-uccában.

Ugyancsak a sajtótörvény mondja ki azt a fontos alkotmányjogi biztosítékot, hogy a sajtó útján elkövetett vétségek miatt nem a rendes bíróság, hanem az esküdtszék ítél.

Gyűlés.

A gyűlés több ember csoportosulását jelenti valamely tárgy megvitatására, megbeszélésére. Az 1846. évtől—1868-ig kiadott rendeletek a szándékolt gyűlés előtt 3 nappal esedékessé tették a hely, idő és tárgysorozat bemutatását. Ez hosszú időközön át

így maradt kevés megszorítással, míg a gyűléseket az 1913-iki 7434/B. M. rendelet újra nem szabályozta.

Vannak nyilvános és nem nyilvános gyűlések, politikai és nem politikai, szabad ég alatt és zárt helyen tartott és végül választási gyűlések.

A nyilvános gyűlést 4 vezető embernek a rendőr hatóságánál 48 órával a gyűlés előtt a hely, idő és tárgysorozat pontos feltüntetésével be kell jelentenie, illetve a gyűlés megtartását kérelmeznie. A rendőrhatalom tudomásul veszi a tervezett gyűlést és ha ellene kifogást nem emel, a gyűlés megtartható.

Politikai gyűlésen mint rendező, vagy szervező külföldi nem szerepelhet, az csakis engedéllyel szólalhat fel. Tisztek (katonai állományúak) nem szervezkehetnek, részt nem vehetnek, sem fel nem szólhatnak, sem meg nem hívhatók ilyen gyűlésekre.

Szabad ég alatt: utca, terek; zárt hely alatt: fedetlen bekerített udvar, korcsma vagy más helyiség értendő. A szabad ég alatt tartandó gyűlésre a bejelentés mellett engedélyt is kell kérni.

Választási gyűlés.

Az 1919. évi 5985/919. sz. M. E. rendelet (választói rendelet) előírja, hogy az ilyen gyűlést a szervezőnek 4 tag által a hely, idő és pontos tárgysorozat megjelölésével a rendőrkapitányságnál be kell előre jelenteni. A hatóság a tudomásvételt nem tagadhatja meg, annak megtartását meg nem tilthatja, de joga van a hely és időben változtatást követelni. (Pl. közegészség és közbiztonság szempontjából.) Ez előfordulhat, ha két ellentétes párt ugyanazon időben és közel egymáshoz akarna választási gyűléseket tartani. Pártünnepélyeket közegészség szempontjából be lehet tiltani. A háború alatt megjelent egy rendelet, mely az összes politikai gyűlések megtartását betiltotta, de ezen rendelet az 1919. évi 5804. sz. rendelettel hatályát veszítette.

Hatósági biztosi teendők.

A gyűlésekre hatósági biztost rendelnek ki. A hatósági biztos a rend és törvény őre, akinek jogai és kötelességei vannak. Kijelöli a helyiséget, ahol a gyűlést megtartják. Kötelessége a helyiséget megvizsgálni tűzrendészet, szabadközlekedés, vagyon, személybiztonság tekintetében és azt közgeivel felügyeltetni (szabadközlekedés biztosítását a ki és bejáratok ellenőrzésével, hogy a karhatalom működése biztosítva legyen). Feladata figyelemmel kíséreni a tárgysorozatot, annak pontos betartását; megakadályozni államfő, alkotmány, kormány és hatóságok elleni izgatást, vallásfelekezettek és társadalmi osztályok elleni felhívásokat, bűncselekmények felmagasztalását, az ilyenek elkövetésére

való felszólításokat, sztrájkra való nyilvános felhívást stb. Ezen cselekményeknél a hatósági biztosnak kötelessége fellépni. Különösen, ha az államfő, bíróság, közhatóságok kigunyolását és neveltségessé tételét észleli, vagy pedig a törvényes és kormányrendeletek elleni engedetlenségre való egyesek vagy burkolt felhívást, bűncselekmények feldicséresét vagy ilyenek elkövetésére való felbuztatást észlelné.

Közbelépése esetén jogai: 1. Figyelmeztetés. (Ez történhetik az elnök útján, ki a szónokot figyelmezteti, de közvetlenül is figyelmeztetheti.) 2. Szómegvonás. (Az elnök útján vagy közvetlenül, ha a figyelmeztetés nem használt.) 3. A gyűlés felosztatás. (Elnök útján vagy közvetlenül.)

A hatósági biztos az ülést felosztatottnak nyilváníthatja s bizonyos időt ad a helyiség kiürítésére. Ha ellenszegülést észlelné, akkor a karhatalmat igénybe veszi. Az 1913. évi 7430. számú rendelet szerint a gyűlésen fegyveresen résztvenni nem szabad. Katonai személyek gyűléseken részt nem vehetnek. A gyűlés lefolyásáról felettes hatóságának írásban részletes jelentést tesz.

Ha a hatósági biztos nem erélyes, akkor vele alkudozni próbálkoznak, a gyűlés esetleg botrányba fúl. Ezért tehát kívánatos az erélyesség, mert a gyűlés hangulata fejezi ki széles néprétegek megmozdulásának előjeleit.

Tömegmozgalom.

A tömegmozgalom egy ország polgárainak az egyesülés és gyülekezési jog szabadsága alatti tömörülését jelenti egy bizonyos cél elérése érdekében. Ilyenek: a felvonulások, tüntető séták, sztrájk, műhelybojkott, amerikázás, sztrájkantya, sztrájk posztok, politikai sztrájk, mezőgazdasági sztrájk.

A felvonulások.

A felvonulás emberi sokadalomnak (csoportnak) zártrendben bizonyos cél érdekében történő, a járó-kelők figyelmét felkeltő tüntető menet. Ezen felvonulások államrendészeti szempontból veszélyesebbek, mint a szabadtéri gyűlések. 1917-ben Budapesten a háború miatt nagy felvonulás volt, mely nagy rombolással végződött, mivel a hatóságok nem voltak helyükön és közgeik nem voltak kioktatva.

Az 1913. évi 7434. sz. rendelet szerint a felvonulást a rendőrhatalomnál kell bejelenteni s annak megtartása a hatóságok engedélyétől függ. A kérelem előterjesztésekor megjelölendő a felvonulás célja, ideje, pontos menet iránya és végpontja, ahol a menet feloszlik. Az engedélyezés garantiákhoz van kötve. Az utiránytól eltérni nem szabad. Felvonulást csakis láttamozott (jóváhagyott) alapszabállyal rendelkező szervezet tarthat

s ugyancsak annak van megengedve, hogy zászlót vihessen menetben. A vörös zászló s jelvények viselése tilos. 1914. óta ritkán engedélyezik a felvonulást.

A hatósági biztos a felvonulással megy. Semmi izgatás tünnie nem szabad. Ily esetben a vezetőket és cinkosokat le kell fogni s ha a tömeg erre szembehelyezkedne, akkor a helyszínen fel kell oszlatni a felvonulást. Előbb azonban latolni kell a veszélyeket, vajjon fel tudja-e a hatósági biztos a rendelkezésre álló erejével a felvonulást oszlatni, vagy pedig karhatalmat kell kérnie, mert ha utasításainak érvényt szerezni nem tud, akkor a rend felbomlik.

Tüntető séta.

A tüntető sétát a szocialisták vezették be, miután erre még eset nem volt és engedély nem kellett. Munka befejezése után szakszervezeti utasításra a munkások mind kimentek sétálni s a járdákon kisebb-nagyobb csoportokban aktuális témáról pl. az általános titkos választójoegról beszéltek oly hangon, hogy mindenki hallhatta. A munkások tömege erre a járókelőket a kocsitra szoritotta fokozatonként.

Ilyen tüntető sétával már a csirájában elbántak, mert a forgalom megzavarása miatt 400—500 embert nem volt nehéz letartóztatni s a rendőrségre elővezetni, ahol őket egész éjjel igazoltatták és több napon keresztül a munkáról való elvonulással mellett kihallgatták. Ezenkívül a tetteseket rendzavarás miatt meg is büntették, mire tüntető séták többé nem fordultak elő.

Sztrájk.

A sztrájk a szervezkedés csirája. Aki bérével nincs megelégedve az fellép munkaadójával szemben. Ez a tőke s a munka harca, tehát tisztán gazdasági kérdés megoldása volna, ha mint mellékcél az osztályharcok ki nem tüzték volna.

A szakszervezetek tanácsa szerint csakis kellő indok mellett szabad sztrájkolni és ezen szándékot 4 héttel előbb a szakszervezetek tanácsának be kell jelenteni. A munkások ilyen szervezkedése ellen a munkaadók is kénytelenek voltak szervezkedni s egymást támogatni.

Eleinte részleges, később általános sztrájkokat tartottak. Utóbbinál egy szakmában a rokonmunkások is sztrájkolnak csupán azért, hogy társaikat támogassák. (Műhelybojkott.)

A *műhelybojkottnál* a munkások kivonulnak a műhelyből és a szakszervezet kimondja, hogy abba a műhelybe munkások többé be nem léphet. Természetesen ilyen bojkott óriási károkat okozhat. Ily magatartás mellett a munkaadók is elhatárolták, s kölcsönösen szolidaritást vállaltak abban, hogy ilyen munkásokkal

többé senki sem fogad fel, s ilyeneket külön névjegyzékben nyilván is tartanak.

Vannak olyan sztrájkok, amelyeknél csak az esztergályosok és a vasöntők szünetetik be a munkát, mire az összes többi csoportok, melyek a nyers anyagot várják, szintén nem dolgozhatnak.

Amerikázás. Az amerikázásnál a munkások alig dolgoznak, lassan és hanyagul végzik a dolgukat. Sok anyagot pazarolnak, a gépeket szándékosan gondatlanságukkal rongálják.

Sztrájk tanya. Sztrájk tanyának nevezzük azt a helyet (lakás, vendéglő, tér stb.), ahol a sztrájkolók összegyűlnek, névsor olvasással a sztrájk tőrőket keresik, továbbá a sztrájksegélyt kiosztják és annak jogtalan felvevőit megállapítják.

Sztrájkposztok. A sztrájk alatt álló gyárak és egyéb helységeket a sztrájkposztok figyelik arra nézve, hogy megy-e be oda munkás dolgozni.

A sztrájkjog Magyarországon elismerve nincsen törvényileg, de a gyakorlat mégis elismeri a munkásoknak a sztrájkra való jogát. Kihágásnak minősíti s bünteti a sztrájkra való felhívást, azonkívül magánosok elleni erőszaknak minősíti az ezen téren elkövetett erőszakoskodásokat. (Btk. 177. §.)

Politikai sztrájk. A politikai sztrájk célja az államfőt, vagy a kormányt az összmunkásságot érintő intézkedésre kényszeríteni. Ily sztrájkok mindig általánosak, de tilos a közüzemi sztrájk. (Pl. a vízvezetékek, villany és gázművek, vasutasok sztrájkja.)

A politikai sztrájk kétféle: 1. demonstratív és 2. nem demonstratív jellegű.

A demonstratív jellegű politikai sztrájk célja az államfőt vagy kormányt figyelmeztetni, hogy ők (a munkások) egyes kérdések érdekében milyen erőket tudnak összpontosítani. Az ilyen sztrájkok többnyire csak 1—2 óra tartamuak.

A nem demonstratív jellegű politikai sztrájkok már veszélyesebb jellegűek, mert az államfőt vagy a kormányt a munkásság érdekében azonnali intézkedésre akarja kényszeríteni. Ez már a forradalom csirája, aminek praeventív intézkedésekkel feltétlenül elejét kell venni. 1918. januárban a brestlitovszki békekötésekor volt ilyen sztrájk Budapesten.

Mezőgazdasági sztrájk. A mezőgazdasági sztrájk az országra gazdasági szempontból óriási károkat okozhat. Ezt az 1918. évi II. t. c. szigorúan tiltja, kihágásnak minősíti és 60 napig terjedhető elzárással sújtja azt, aki a munkásokat magasabb bér követelésére felhívja. Ily sztrájk esetén a legnagyobb szigorral kell eljárni.

Ilyen kényes sztrájk ügyekben a hatóságnak munkaadónak s csendőrségnek bizalmasok álljanak rendelkezésére, mert ezektől pontos adatokat tudhatnak meg. Kétféle bizalmi ember van

és pedig: 1. aki tudja azt, hogy ő a hatóság bizalmasa, 2. aki nem tudja, hogy bizalmi egyén. Az ilyenek a fecsegő egyének kikkel jó viszonyban kell lenni. Veszélyesek lehetnek a tudatos bizalmi emberek, mert ezek fontos szerepük tudatában sokszó kétszínű magatartást tanusíthatnak és az ellenfélnek is a szolgálataiban állanak, avagy pedig szélhámosok. Ily eset sok volt a csendőrség előbb hosszú időn át próbálja ki bizalmasainak megbízhatóságát.

Az állam vagyona elleni bűncselekmények.

Az emberek nagy része a korona romlása által akar vagyonra szert tenni. Az ilyen bűncselekmények nyomozását az 1922. évi 6700 számú rendelet írja elő s ezt az 1922. évi XXVI. t. c. támogatja és pedig úgy, hogy mind külföldi pénzt, mind belföldi érmet csakis a devizaközpontnak szabad eladni. Vásárolni szintén csak onnan lehet. A devizaközpont alatt azok tagjait és megbizottait is kell érteni.

Csekket, értékpapírt, takarékpénztári utalványt, külföldi pénzt csak a devizaközpont engedélye alapján szabad eladni, elcserélni, elzálogosítani s külföldre vinni. Magyar korona vagy külföldi pénz átutalása külföldre, vagy befizetése külföldi cég számlájára, avagy pénznek, értékpapírnak és szelvényeknek letétbehelyezése, külföldi cégnél tilos. Tilos ugyszintén külföldi cég javára hitelt nyújtani a devizaközpont engedélye nélkül.

Az aki ily bűnügyi nyomozásnál segítséget nyújt, az a pénzügyminiszter utján jutalomban részesül.

A kivinni szándékolt árukra a kereskedő csakis úgy kap kiviteli engedélyt, ha az áru ellenértékét valutában a devizaközpont rendelkezésére bocsájtja. Aki ily engedély nélkül csempészi ki az áruját és a kapott valutát be nem szolgáltatja, vétséget követ el és magas büntetésben részesül.

Aki rémhírekkel rontja a koronát, illetve annak értékét, vagy csökkenté a korona iránti bizalmat, szintén büntetés alá esik.

Az 1922. évi XXVI. t. c. bünteti azt, aki a korona rontására üzérkedik, koronát kijaánl, kiviteli engedély nélkül viszi ki és az ellenszolgáltatást fondorlattel kijátsza. Ha magyar állampolgár, akkor a tett helyéről kitoloncolandó, idegen az országból kiutasítandó.

Pénzhamisítás.

Pénzhamisítás esetei.

Háboru után a rossz valutáris viszonyaink tették szükségessé a papírpénz felülbélyegzését s ennek folyamánaképpen kiadott büntető sanctiókat a felül nem bélyegzett papírpénznek

forgalomba hozatalára. Így keletkeztek a büntető rendelkezések a régi csempészésről és a valuta üzérkedésről is. Miként sok helyszíni eljárással egybekötött nyomozásnál, úgy ezen helyszíni nyomozást igénylő bűncselekménynél is szakértőre van szükségünk. Belföldi ércpénznél verdehivatal, papírpénznél a jegybank, külföldi papírpénznél valamennyi bankjaink szolgálhatnak szakértői véleménnyel. A nyomozáshoz nagy gyakorlat, bel- és külföldi hamisítóink ismerete szükséges. A nyomozás hosszú figyelésen indul meg. A cél a sok forgalomba hozón keresztül a pénzhamisító leleplezése. Fő elv, hogy ne bántsuk a forgalomba hozót, hanem figyeljük, miközben elérünk a hamisító gyárig. A pénzhamisításnak hazai története is van, valamikor az egy, két és öt koronás ezüst pénzeket, 1904-ben a 10 koronás aranyakat gyártották. Ma az ércpénz nincs forgalomban, papírpénzünk pedig annak csekély értéke miatt nem hamisítják. Legutóbb azonban igen tökéletesen hamis 50.000 koronást hoztak be.

Internationális pénzhamisító gyárak is vannak, melyeknél a forgalomba hozók egy-egy társállammal dolgoznak. Egy ilyen gyár van Varsóban, ahol a szovjet kormány céljaira hamisítják a legújabb valutákat, dollárt és fontot.

Papírpénz hamisítása.

A papírpénz hamisítása 3 féle uton történik.

Először: fényképészeti uton, másodsor: szabadkézi rajz utján, végül harmadszor: a két módszer egyesítve.

Az első módot használják az egyszínű bankjegyeknél, helyesebben a kétszínű bankjegyeknél. Így a dollár egyik oldalán zöld, másik oldalán fekete. Az angol font fehér alapon fekete betűkkel és számszöveggel.

A papíryanag megválasztása az első feladat. Ha nincs viznyomás, kiválaszt megfelelő anyagot, mert a dollárt kivéve, minden egyéb pénz papír anyaga kereskedelemben kapható.

Viznyomásokról külön rajzot csinálnak. A rajzról klisé, festék helyett a kliséen stearinnal vagy olajjal a zsírfoltot csinálják. Hátránya ennek az, hogy a nedves helyen szétfolyik a zsíradék.

Selyemszálás papirbankjegynél, mint amilyen a miénk, vagy a papírra ragadt selyemszálakat, vagy pirostintával pihéket raktak.

Dollárnál papírt nem szerezhet be. Módszerei a következők:

1. Két fluszpapír közé egy vékonyabb pergamentszerű papírt tettek, rárajzoltak színes tintával és összeragasztották.

2. Papirok közé selyemszálakat, pihéket tettek és így ragasztották össze. Ez volt a legtökéletesebb formája.

Fényképészeti uton az eredeti bankjegyet 4—6 szoros nagyításban lefényképezik, erről eredeti nagyságban pozitív lemezt

készítenek. Ezt rámaratják fém vagy kölemezre s így kapják meg a negatív kliséit, ez adja aztán a pozitív hamisítást.

Számozás kérdése, ha forma s vastagság gyanus a számonkérőnél, akkor laikusok készítettek. Fénykép után azonban ha a számozás jó, akkor véletel is szerepelhet. Erről, ha az illető nem is tudott a hamisításról, fontos megtudni, hogy kinek készítette az illető, ezt vésnök vallomásából tudjuk meg.

Többszínű bankjegy előállításánál a szabadkézi rajzot, vagy a fényképezéssel a szabadkézi rajzot együtt használják, mégpedig a következőképen: 4—6 szoros nagyságban lefényképezik a bankjegyet mindkét oldaláról, annyi fényképet készítenek róla, ahány szint a bankjegy tartalmaz. Minden szint tussal átrajzolnak. A többi szint eltüntetik. Ez igen komplikált eljárás, ügyes nyomdász kell hozzá és precíz munka, mert máskülönben nem fedik a színek egymást.

Tisztán szabadkézi rajzzal több munka van. Nagyítóval azonnal kitűnik, hogy fényképezéssel vagy szabadkézi rajzzal történt-e a hamisítás. T. i. a vonalak a szabadkézi rajznál eltérnek az eredeti bankjegy vonalrajzától, a fényképnél a vonalrajz tökéletes.

Ha a hamisítást megtekintjük, tudjuk azonnal, hol keressük a tettést. Ezek lehetnek: 1. fényképész, 2. rajzoló, 3. nyomdász és 4. cinkografus. Ez a többszínű bankjegy hamisításnál mindig szükséges.

Vagyon elleni bűncselekmények.

A lopás.

A vagyon elleni bűncselekmények között a legveszedelmesebb és a leggyakoribb a lopás. A lopás különféle alfajai között a közveszélyesség szempontjából első helyen áll a bemászás, betörés, a hamis és lopott kulcs által elkövetni szokott lopás, mondhatjuk röviden a betöréses lopás. A lopás többi alfajai ellen, mint a házi, üzleti, bizalmi lopás és zsebtolvajlásra van védelem, míg a betöréses lopás ellen általában véve védelem nincs. A betöréses lopás elleni védekezésre voltak és vannak ma is kísérletek, de ezek sajnos ma is még eredménytelenek, mert a furfangos betörő tolvaj feltöri a biztonsági zárt, vagy mellette az ablakbetéteket kifürészeli, vagy esetleg ablakon át vagy világitó udvaron hatol be.

Igen sok esetben, különösen a mai gyakori falbontásos lopások eseteiben és kasszafurásos lopásoknál, kapuzárás előtt rejtőzik el a betörő tolvaj a házban és reggel kapunyitás után a lopott tárgyakkal nyugodtan eltávozik anélkül, hogy bárki csak meg is szólítaná.

A rendőrhatalóságok részéről razziák alakjában történnek a

leghatékonyabb productiók a betöréses lopásokkal szemben, mert a sok zavarást a betörő tolvajok megújnak és odább állanak. Fontos praeventív szolgálatot tesz a csendőr legénység éber figyelme a gyanus emberek és tárgyak iránt, különösen éjjeli szolgálat közben, továbbá a tolvajok és csavargók tanyáinak gyakori ellenőrzése által.

Betörő tolvaj a társadalom minden rétegéből felburjánzik. Legtöbb a kézművesek köréből kerül ki, de tartóztattak már le kasszafurásos lopás miatt doktor jurist is. Eddigi gyakorlatban az volt észlelhető, hogy a legközveszélyesebb betörő tolvajok nem feltétlen lakatosok voltak. Mezei Endre Árpád az eddig ismert legeszesebb, legvakmerőbb és legveszedelmesebb betörő tolvaj, aki éjjel fegyencruhában Nagyenyedről bilincsbe vert kézzel megszökik, aznap éjjel egy lakatos üzletből betöréssel szerzett számmal ékszerüzletet foszt ki, átöltözködik és másnap Budapestet veszélyezteti. Egyszerű borbélysegéd és ügynök volt.

A betöréses lopás tárgya bármely dolog, aminek értéke van és elkövetik ezt a lopást a templomtól a temetőig és a palotától a kunyhóig mindenütt, ahol csak elvihető érdemes dolgot sejtene.

Az igen tipikus betöréses lopási esetekben ismeretlen tettesekkel állunk szemben. Ezek a tolvajok a közveszélyes a hivatásos betörő tolvajok, akiket nem a szükség hajt a bűnre, hanem akár lelki, akár fizikai determináltság fokán, de lopnak, amint csak arra alkalmuk van és meggondolás nélkül tékozzolják a lopott pénzt.

A betörő tolvajok ritkán dolgoznak egyedül, hanem többnyire betörő társaság működik, melynek egy tagja rendszeren „falár” „smirel” örködik, míg a többi a lopást végrehajtja.

A betöréses lopás leggyakoribb alakja a lakás és üzletbetörés. Előfordul azonban minden helyiségben, így hajón, vasuton, műhelyben, raktárban, irodában, kórházban, trafikban, temetőben, templomban, kriptában stb., sőt az illemhelyen is. Elkövetési módok szerint van bemászás, hamis és lopott kulcs által elkövetett lopás, kirakat, pince, padlás betörés, délinyítás, Fühlung betét, kivágás, riglihuzás, alsó és felső retesz fel, illetve lehuzás és ajtó betaszítás, falbontás stb. és végül a kasszabetörés, furás vagy acélmetszés, vágás által. Van a házi lopásoknak egy fajtája, melyeknél magába a helyiségbe a tolvaj nem erőszakos eszközökkel hatol be, hanem nyitott helyiségben talált szekrényt, kosarat, asztalt, ládát vagy bőröndöt töri fel, vagy nyitja ki alkalmas eszközökkel. Ezeket az eseteket feltörési eseteknek nevezzük, mely esetek nem tipikus betöréses lopások. Ott a tettes meg van nevezve és nem közveszélyes betörő tolvaj, tehát a nyomozás könnyebb. A betöréses és vasuti lopási csoportnál a budapesti államrendőrség 1923. évben közel 30.000 aktája közül

$\frac{1}{3}$ esett a hivatásos esetekre, $\frac{1}{3}$ esett a feltörési és a harmadik $\frac{1}{3}$ -ada a vasuti lopásokra.

A betöréses lopások időszakát tekintve, a lopások e felosztás szerint divik az év minden szakában, nyáron az elhagyott városi lakásokat, télen a lakatlan nyári lakásokat, nyaralókat török fel. Üzletbetörések főidőszaka a téli hónapokra (nov.—március—április) esik, de nem azért, mintha talán télen nagyobb lenne a nyomozás, hanem egyszerűen s tisztán csak azért, mert a sötétség korában beálltával több a lopási alkalom.

Mint fentebb említettem a betöréses lopás elkövetési típusának legkimagaslóbb alakja a kasszabetörés. A kasszabetöréshez különös szerszám, szakértelem és fizikai erő kellenek, azért legalább 2 ember kell, akik felváltva dolgoznak. A kasszabetörés felnyitáshoz $\frac{1}{2}$ órától 5—6 órai idő szükséges a szerszámok különböző jósága szerint. A kasszabetörés legegyszerűbb alakja a cigányok által vidéken elkövetni szokott az a lopás, melynek a kasszát elviszik a helyiségből és a szántóföldeken ugyszólván agyonverik csákányokkal és fejszékkel. A páncélszekrényt hamis kulccsal nem tudja a tettes felnyitni, tekintettel a komplikált szerkezetű zárrakra, azért kell a betörő tolvajnak a kassza falát feltörnie, hogy a tresor tartalmához hozzájusson. Jellemző, hogy a kasszabetöréseket ma is olyan eszközökkel hajtják végre, mint 25 évvel ezelőtt, az u. n. fűrőgéppel és a hozzá alkalmazott fűrőszerekkel készített lyukak közötti részt feszítővassal, hidegvágóval szagatják ki a zár körül, esetleg az oldalon. Háború alatt egy dunántúli városban katonák kézigránáttal robbantottak fel egy vas páncélszekrényt, de ezen egy esettől eltekintve, amennyiben a bűnügyi szempontból számításba nem jöhet, Magyarországon fűrőgépen és acélmetszőn, felnyitó vason kívül más módon, modern eszközökkel — villany vagy autógén olvasztás által ez ideig vaspénzszekrényt nem törtek fel.

A kasszabetörők, mint ezekből is látszik, különféle rendszerrel dolgoznak. Vannak, akik a kassza oldalfalát, hátulját tetejét török fel, tekintettel arra, hogy ezeken a részekben gyengébb a fal. A kassza elülső oldala a legerősebben készült, de jó eszközökkel viszont a legbiztosabb eredményt is adja, mert ha a zárrak körül intézett betörés sikerül, az egész kassza nyitva áll s nincs kitéve a betörő tolvaj annak, hogy az oldalfalon véghez vitt betörés dacára sem mindig juthat a tresorhoz. A legbiztosabb eredményt a zárrak körül végzett bontás adja, amire a zárrak száma szerint 1—2—3-as zárbontás lehet.

A kassza betörések színhelyén olajfoltokat találunk az eszközök szükséges olajozása folytán. Sokszor akadunk eltört fűrődarabokra is, néha a fűrőgép is visszamarad ha a tolvajnak hirtelenül menekülnie kell, találunk esetleg a helyszínen egy erős acélu feszítővasat, villanylámpát és hamis kulcsokat. Gyak-

ran megtörténik, hogy a kasszafűrő tolvajok után a helyszínen emberi ürülék marad vissza, esetleg más betöréses lopás színhelyén is. Ennek a magyarázatát némelyek abban találják, hogy a betörő tolvaj azt babonából teszi, vagy az ideges félelem váltja azt ki belőle; vannak azonban betörő tolvajok, akik ezt pusztán juxból teszik.

A betöréses lopás nyomozása a helyszínből indul ki. Betöréses lopások helyszínén a nyomozóközegek első kötelessége az ott talált állapotot változatlanul fenntartani, bűnjeleket biztosítani és a helyszínén levő egyének kikérdezése, a tettesek, részeselek és az orgazdák után.

A helyszínen minden, még a legcsekélyebbnek látszó nyom, vagy adat is gondosan mérlegelendő, ne kerülje el a figyelmünket semmi. Megvizsgálandó először a behatolás helye s módja; utána minden tárgyat vegyünk alaposan szemügyre, amihez csak a tolvaj hozzáért és végre annak a megállapításával, hogy a tolvaj mit vitt el, nézzük meg a helyet, ahol a tolvaj eltávozott. A behatolásnál meglátszik, hogy kezdő, vagy mester munkája áll-e előttünk a szerint, amint az erőszak kifejtése gyorsaságot, szakavatottságot, vagy tétova kezdőtolvaj munkáját adja-e? Ha a behatolás nem egy pontra irányított határozott támadás után sikerült, hanem több helyen történt kísérletezés után jutott csak a tolvaj a helyiségbe, kezdő tolvajjal van dolgunk. A hivatásos betörő tolvaj biztosítja a távozás utját is, ha hosszabb munkába kezd. Az esetleg visszamaradt jó szerszám, ügyes betörő tolvajt jelent. A hivatásos betörő tolvaj nem zárja be maga után a helyiséget. Vannak betörő tolvajok, akik kizárólag készpénzt, ezüstöt, vagy ékszert visznek el és ha ilyent nem találhatnak, sokszor, inkább eltávoznak anélkül, hogy bármit is elvinnének, annyira félnek a feltűnést keltő tárgyak által okozható gyanútól. Ha a helyszínen csupán az ágylepedő alatt elrejtett készpénz hiányzik és máshoz a tolvaj hozzá sem nyult, kétségtelen, hogy házi tolvajjal van dolgunk. Ugyanaz a feltevésünk, ha a készpénznek csak egy hányadát lopták el, mert az idegen betörő tolvajt nem fűzi érdek ahhoz, hogy a lopás fel ne fedeztessék, tehát minden pénzt elvisz. Ha semmi bűnjel nem marad vissza a helyszínen, maga az elkövetés módja legalább egyet megmond nekünk, hogy a betörő tolvaj a helyi viszonyokkal ismerősök kis társaságában, vagy a hivatásos betörő tolvajok nagy körében kell-e keresnünk.

Ha a helyszínből azt a meggyőződést meritjük, hogy a lopást házi tolvaj követte el, előállítjuk az összes alkalmazottat és volt alkalmazottat és a tettes azok között van.

A hivatásos betörő tolvaj-rovottmultú egyén, akire tettenkapás esetén több évi fegyházbüntetés vár, fél a felfedezéstől, azért jó szerszámokkal és gyorsan dolgozik, csak értékes dolgokat visz el. A lopást mindig a legegyszerűbb módon igyekezik véghez

vinni (ha komplikált eset áll előttünk, az nem azért történt, hogy a tolvaj a lopást leplezze) Tettezés esetén menekül, mert fu a fegyház elől.

Miután a betörő tolvaj a lopásokat a leggyorsabban, tehát a kínálkozó legegyszerűbb módon szereti elkövetni, mi sem gondoljunk soha arra, hogy a hivatásos betörő tolvaj valamit leplezni akart volna.

Fontos elv, hogy a tolvajjal foglalkozni kell. Csak tolvajoktól tudhatok a tolvajokról. Régi igaz mondás, hogy minden tolvaj mond igazat is, csak el kell találni mikor? Sokszor jutunk ha nem sajnáljuk az időt a tolvajjal való foglalkozás által értékes adatokhoz, -más ügyekhez is. Egy másik elv, hogy lehetőleg ne tartóztassunk le lopás miatt senkit tárgyi bizonyíték nélkül.

Itt meg kell emlékezni, hogy a m. kir. államrendőrségnek nyomozás szempontjából milyen segéd-könyveket használnak. Tudnunk kell, hogy az államrendőrségnél az előadó irányítja a nyomozást. E tekintetben 2 fontos segédkönyv van, amelyek az előadónak nagy segítségére vannak. Az egyik az eseménykönyv, amelyben minden egyes betöréses lopás be van dátum szerint jegyezve az ellopott tárgyak egyenként és egyedileg felsorolva, külön rovat alatt jelzi az elkövetés specialis voltát, külön rovatban tárgyak ismertető jeleit és végül a tettesek nevét. A másik rabkönyv, amelyben szintén sorozatonként jegyezve van az elkövetés módja, a tettes neve és az előállító detektív. Az eseménykönyvből megállapítják, hogy az előállított tettesnél feltalált tárgyak mely betörésből származnak. A rabkönyv pedig egy közbűnügyi nyilvántartás.

Önbetörés.

A betöréses lopással kapcsolatban essék néhány szó az önbetörésről is. Az önbetörés a csalásnak egy neme és akként áll elő, ha valaki lakását vagy üzletét betörés ellen biztosítva ott betöréses lopás elkövetését szinleli azon célból, hogy a biztosító társaság részéről jogtalanul pénzt szerezzen. A család elölfeltétele ebben az esetben, hogy a kárösszeg a biztosító társaságnál bejelentessék.

A nyomozást megnehezíti az a körülmény, hogy a tettes jó előre készül a csalásra, mindent gondosan elrendeztet, hogy a betöréses lopás szinlelése sikerüljön.

Ha gyanús betöréses lopást jelentenek be, nézzük meg legalaposabban a lopás színhelyét, esetleg fényképeztessük az el, és vigyünk magunkkal daktyloskopust is. Ott a helyszínen azonnal állapítsuk meg mi hiányzik, mely tárgy, a helyiség melletti fiókjából, vagy tartályából tünt el. Az álsértett nyomban jegyzőkönyvileg hallgatandó ki mindezen körülményeknek azonnali megerősítése végett úgy azonban, hogy gyanut ne fogjon. Jegy-

zőkönyvileg azonnal megállapítandó, ki zárta be utoljára s nyitotta ki elsőnek a helyiséget és a hiányzó dolgokat mikor, hol és kinél mennyiért vásárolta. Azután kihallgatandók — lehetőleg egyszerre — az összes alkalmazottak tanuképen, de úgy, hogy vallomásaikat egymással ne közölhessék. Szakértők alkalmazandók, akik az üzleti forgalomhoz képest szakvéleményt mondanak a kárösszeg tekintetében. Utoljára marad a terhelt kihallgatása. Letartóztatására ritkán kerül a sor, miután csak kísérletről van szó, ha csak terhelt előlétele nem teszi azt indokolttá.

Előismeretek.

Fontos a nyomozás érdekében, hogy a várost, örskörletet, községet, melyben szolgálunk, töviről-hegyire ismerjük mert ezzel kapcsolatban az alább felsorolt egyének egyik-másikától értékes felvilágosítást kaphatunk, amelyen a nyomozás megindulhat.

E szempontból fontos a következő nyilvántartások keresztül vétele:

1. A körözött egyének, 2. Az összes előállított egyének, 3. A feltételes szabadságra bocsájtottak, 4. Kéjnök, kéjnötelepek, találkahelyek, 5. bérkocsisok és sofförök, 6. Szokásos bűnösök, betörők, hamis kártyások, pénzhamisítók, zsebtolvajok, orgazdák stb., 7. Rendőri felügyelet alatt állók, 8. Kitiltottak, 9. Zsibárosok stb. nyilvántartása.

Az eseménykönyv eredményes eseteknél pótlendő a tettesek és csavargók személyi adataival.

Gyujtogatás és tüzesetek.

A tűz keletkezésének okai lehetnek: 1. villámcsapás, 2. napsugár, 3. öngyulladás, 4. fűtés, 5. világítás, 6. gondatlanság, 7. gépüzem, 8. véletlenség, 9. szándékos gyujtogatás.

1. Villámcsapás. Gyakori eset, hogy a gyujtogató tettének leplezése végett zivataros időt használ. Ezért a villámcsapás okozta tűznek ismerete szükséges. A tűz az épület legmagasabb részén gyakran több helyen tör ki, mert a villám szétágazik, nagyobb fémalkatrészek tipikus olvadási helyek láthatók. Kiseb fémalkatrészek elpárologhatnak és fényes fémtükröt mutatnak, ahova lecsapódnak. Faalkatrészt szilánkokká szaggat a villám. A ledöntött fal részei napok múlva is magnetikus érzékenységet mutatnak. Villámsujtotta kőfal falai, kövei megüvegesednek. A kéménybe beütött villám az ott lerakodott kormot beszórja a helyiségbe. A villám eltávozási helyét legtöbb esetben megjelölhetjük pl. falazatnál egy lyuk alakjában. Általában a villám által meggyujtott tárgy azonnal égni kezd s pár perc alatt elég.

2. Napsugár. A napsugár heve a könnyen bomló anyagokat hamar meggyujthatja, így a foszfór levegőn magától meggyullad, azért víz alatt tartandó. Okai lehetnek a tűznek a lencse, vagy

szemüveg lencséje, hibás hólyagos ablaküveg vagy folyadékot tartalmazó üveggömb.

3. Öngyulás. Kis kalloriájú barnaszénnek nagy víztartalma van és ha azt a napon raktározzák el, a víz elpárolog belőle, szétesik kis darabokra s összetömörül úgy, hogy a levegő nem kerül be az egyes darabok közé. Ennek folytán a szén állandóan melegszik, gázt fejleszt, vagy a szénhalomból kitör és levegővel érintkezve meggyullad. Ezért két méternél magasabb barna szén csomó napon nem raktározható el.

Fa is meggyullad magától, ha nagy melegnek van kitéve. Ilyen a kéménybe beépített gerenda, mely állandóan szikrát kap a kéményből, állandóan szenesedik, végül levegővel érintkezve meggyullad.

Állati, növényi zsiradékkal, vagy olajokkal átitatott rongyok napon maguktól meggyulladnak. Ásványi zsiradékkal vagy olajjal telített rongy nem gyullad meg. Korom növényi olajjal keverve szintén meggyul.

Oltatlan méz ha vízzel érintkezik meggyúlhat.

Széna és mesterséges takarmány nedvesen kazalba rakva fermentációs égésnek van kitéve. Ennél jellemző tünetek, hogy a kazal tartalma erősen meleg, a tűz a kazalnak csak kis részét tör ki, lassan terjed és napokig tart. Az önmagától meggyuló takarmány sohasem ég el teljesen hamuvá, csak a tűz gócpontján, a többi rész megbarnulva visszamarad.

Fűrészpor, növényrostok vagy rongyok gyöngén nedves állapotban halomba rakva szintén fermentációs égésnek vannak kitéve, ha belőlük a keletkezett meleg nem távozik el a halomból.

4. Fűtés. A kályhák is okozhatnak tüzet, részben az abból kieső izzó parázs által, vagy ha a kályha izzása a közelében lévő könnyen gyúló anyagot meggyújtja. Ha a kályha elszigetelése padlótól helytelen vagy a hamucsésze kicsi vagy meg van sérülve a padló is könnyen meggyúlhat.

Kémény akkor okozhat tüzet, ha benne gerenda van építve vagy repedésén szikra jöhet ki. Ezt onnan tudjuk meg, hogy a repedésben lerakott korom szürke hamuvá ég el. Ha repedésben korom még található, akkor nem repedt kémény okozta a tüzet. Központi gőzfűtésnél, ha a gőz vezetőcső közelében faalkatrész szárad ki a hőségtől, ez is meggyúlhat alkalmas körülmények között.

5. Világítás. A világító lámpák hője indirecte is gyújthat. Így a magasban felfüggesztett petróleum lámpa a mennyezet gerendáját meggyújthatja. Ha világítógáz a levegővel összekeveredik, azon esetben ha 4—16-os arányban keveredett levegő mennyiséggel, meggyulhat.

Villamos világítás megsérült szigetelő vezetékénél a vezeték

megolvad és tüzet okozhat. Áram nélkül nincs rövidzárlat, tehát a helyiségben villamos lámpák nem égtek, akkor rövidzárlat nem okozhatott tüzet.

6. Gondatlanság. Vigyázatlanság tüzzel! Míg az u. n. svéd gyufa veszélytelen, addig a sárga kénes gyufa igen veszélyes. A közönséges gyufafeje 45°-nál magától meggyullad. Kályha vagy lámpa közelében a sugárzó melege szintén meggyújthatja. De meggyúlhat attól is, ha földre esve valaki rálép. Egerek vagy patkányok, mivel a foszfor íze édes, megrágnak és tüzet okoznak.

A hamu, ha nincs lehűtve, faládba helyezve könnyen okoz tüzet.

Petróleum, spiritusz, égő olajok, benzín, ha nyílt láng mellett öntjük valahová könnyen meggyulhatnak és szellőzetlen szobában robbanás állhat elő. Benzín kamrába nyitott lánggal bemenni nem szabad.

Nyílt tüzekre állandóan ügyelni kell, mert pl. a budapesti vásárcsarnok a miatt égett le, hogy a bádigosok olvasztó kályhája tető tüzet okozott.

7. Gépüzem. Lokomotív vagy lokomobil kéményére szikrafogót kell alkalmazni. Barnaszénrel való tüzelésnél a veszély nagyobb. Könnyen tüzet okozhat a gépalkatrészeinek surlódása. Eppen ezért azokat megfelelően meg kell kenni, mert már sok malomtűzet okozott a gépalkatrész surlódása következtében.

8. Véletlenség. Legkülönbözőbb emberi, ipari, háztartási balesetek okozhatnak tüzet. Így zsirolvasztás, bekapcsolt és ügyetlenül hagyott villamos termofor, szerves anyagok porával telített levegő stb.

9. Szándékos gyújtogatás. Ez a tüzesetek 80°-át szokta képezni. Ennél figyelembe veendő s gyanús körülmény, ha a tűz egyszerre több helyen tör ki, hacsak a tüzet nem villámcsapás okozta. Gyanús, ha a tűz közelében szétszórt ruhát, papírt, csomagoló szalmát vagy gyaluforgácsot találunk, amelyek a tűz terjedését elősegítették. Ha kísérlet történik hamis tűz igazolására, mondjuk ha a tettes tulságosan befűti a kályhát vagy ha petróleum lámpát a földön találjuk. Gyanús az, ha olyan körülmények forognak fenn, melyek az oltást megnehezítik. Gyanús ha a gyújtogatáshoz alkalmas anyagok és eszközök, petróleum, spiritusz vagy különböző könnyen gyúló folyadékok és olajok vannak a helyszínen szórva.

A gyújtogatások okai különbözők lehetnek. Így lehet önérdék, amikor a gyújtogató biztosítási csalást követ el, vagy ha a rosszul menő üzlet, hibásan épített vagy nem jól működő gyár magasban van biztosítva és kigyullad. Lehet a gyújtogatás oka munka alkalom vagy kereseti lehetőség előállítása (ácsok, kömüvesek gyújtogatása) Érdem vagy jutalom szerzés, lopás leplezése

vagy hogy a gyújtogatás által keletkezett zürzavarban halász-
 sanak (cigányok), végül bosszú.

A biztosító társaságok statisztikája azt mutatja, hogy
 háború kitörése óta a tüzesetek száma 50⁰/o-al csökkent.
 bizonyítja, hogy a gyújtogatás nagyrésze biztosítási csalásból ered,
 mert ma már a biztosított vagyon felgyújtása haszonnal nem jár.
 Így nem volt érdemes árucikket vagy terményeket felgyújtani,
 mert nagyobb árat kaptak érte így, mintha felgyújtották.

Közveszélyes cselekmények.

A btk. sanctiók az emberi tevékenység minden vonatkoz-
 sát felölelik. Ismernünk kell tehát főbb vonásában minden hív-
 tást vagy foglalkozást. Így ismernünk kell a vasuti forgalmi
 szolgálatot is.

Forgalmi szempontból 3 féle közlekedési eszköz van. 1. a
 lomásközi, 2. blokrendszerű és 3. harangjelzés nélküli közleke-
 dés. Az állomásközi közlekedés azt jelenti, hogy a vonatok csak
 úgy közlekedhetnek, ha a szomszédos állomás a vonat pontos
 indulást előre tudja. Ha a jelzés előre lehetetlen, vagy a jelző-
 készülékek elromlanak, a vonat indulás előtt egy mozdony indít
 el, mely minden állomáson a vonat beérkezését jelenti.

Tolatás. Lehet 1. géppel, 2. emberi erővel, 3. állati erővel.
 Rakodni csak az állószelvényben szabad és csakis oldalra.
 ról. Tolatás csak mellékvágányokon szabad és 5 perccel vonat
 érkezés előtt beszüntetendő. Baj lehet abból, ha nem állószelvény-
 vényt elől-hátul tölnek, vagy kapcsolás közben két közel eső
 szerelvény közé beugrik valaki.

Váltók. Lehetnek 1. blokrendszerűek, 2. kulcsos és 3. kézi
 váltók. A blokrendszerűek (automatikus) Ezt az állomás irodájában
 szolgálat vezető tisztviselő személyesen tartozik irányítani
 ép úgy, mint a szemafort. A kulcsos váltót a váltóőr maga állítja
 litja és a kézi váltó kézzel átcsapható.

Vonatok indítása közben 10 percnyi időköznek kell lennie.
 Elv az, hogy az állomáson kívül vonatot vártni legritkább eset-
 ben szabad. Indítás előtt 5 perccel a jelzést a szomszédos állomá-
 lomának le kell adni és akkor indulhat, ha fogadja.

Balesetek származhatnak ha a forgalmi tiszt rosszul állítja
 a váltót, elalszik és nem hallja a jelzőharangot, vagy egyszerűen
 több vonatot jelentenek és zavarba jön.

A mozdony előtt és az utolsó kocsin éjjel lámpa van.
 Ezenfelül nappal az utolsó kocsin tárcsa van, s ezt éjjel lámpa
 jelzi, hogy a vonat nincs ketté szakítva.

Mozdonyvezető köteles nemcsak az állomás szemaforjait
 hanem a blokrendszer jelzéseit is éber figyelemmel kísérni. Így
 a herceghalmi szerencsétlenséget az okozta, hogy a mozdonyve-
 zető a herceghalmi állomás szemaforját nem figyelte, bár az

prosra volt állítva; az állomáson áthaladt és tőle két kilométer
 távolságban beleszaladt a szembejövő személyvonatba. Ha a
 mozdonyvezető elfeledte vagy nem látta biztosan a szemafort,
 köteles volt mellette megállani és megnézni, hogy milyen álla-
 potban van.

Az intellektuális bűncselekmények.

Ezen bűncselekményeknél külön szaktudás is kell és a
 nyomozás rendszerint nem a helyszínen kezdődik.

Az intellektuális bűncselekményeknél ritka eset, hogy a
 tettes ismeretlen volna. Így például a sikkasztásnál a sikkasztó-
 nak és a károsultnak előbb volt dolguk együtt, tehát a tettes
 ismerős. Kiderítendő, hogy 1. ki a tettes, 2. kinek állt érdekében
 a bűncselekményt elkövetni, 3. kinek volt ebből haszna, 4. kinek
 volt az elkövetésre módja s alkalmá. Ezen bűncselekmények
 nyomozásánál normákról, sémákról beszélni nem lehet, mert
 mindig másképp követik el, de ha egy eset előfordult, akkor
 lehet belőle tanulni.

Kihallgatás.

A kihallgatás a bűnügyi nyomozás legfontosabb része.
 Mikor és milyen hangon, milyen módon hallgassuk ki a gyanú-
 sítottat. A kihallgatást mindig a bizonyítékok beszerzése után
 eszközöljük, mert akkor nem tapogatódzunk sötétségben. Főelv
 a terheltet beszélni hagyni, fontos mozzanatokat megismételteni.
 Gyanúsított belelovalja magát és egy részletes mesét talál ki.
 A kihallgatás során azután a kötött mozzanatokra nézve alkér-
 déseket adunk fel, mire azokat igazolni tudja vagy nem tudja,
 ellenbizonyítékokat érdekében felhozni nem tud, mire megtörik
 és mindent beismer.

Milyen hangon hallgassuk ki a gyanúsítottat? Gyanúsítottal
 jól kell bánni, érdekében részvétet, megértést kell mutatni, mert
 gyanúsított fél és tagad. Ha észreveszi, hogy szánalmat mutatunk
 irányában, s bűnét nem tartjuk oly súlyosnak, akkor gyanúsított
 lelmelepszik, azt hiszi, hogy a kihallgató neki segíteni fog és
 erre őszintén vall.

Milyen módon eszközöljük a kihallgatást? A kikérdezendők
 lelel vázlatot kell előre készíteni, mert ha a gyanúsított előre
 észreveszi, hogy őt rendszertelenül össze-vissza kérdezik, abból
 meggyőződik, hogy a kikérdező még semmit sem tud, akkor
 utóbbi tekintélyét elveszti, a gyanúsított fölénybe kerül és tárgyi
 bizonyítékok hiányában vagy amellettt nem lesz beismerésre
 bírható. De a beismerés bizonyíték nélkül semmit sem ér. Sőt
 sokszor előfordult, hogy gyanúsított azonnal beismerő vallomást
 tesz és kéri az ügyészséghez való átkísérését. Ha ilyet tárgyi

bizonyíték nélkül átadunk, az ügyészség rövidesen szabadlábra helyezi bizonyíték hiányában.

Üldözés.

Az üldözés célja a szökő büntettest elfogni és az igazságszolgáltatás kezére juttatni. Az üldözésre szabályok nincsenek. Az üldözés 4 féle formában fordulhat elő és pedig:

I. Helyben. II. Az ország területén. III. Európában. IV. Tengeren túl.

I. Nyomozás helyben. 1. Helyben a tettes pontos szemleírását, adatait, utolsó fényképét közölni az őrs járőreivel, 2. szemekkel, 3. szökés irányát, helyét, idejét, volt-e utle vele és hová szökött, 4. mely ruhában szökött, mely podgyászt viselt magával, 5. volt-e társa, 6. szállodákban, nyilvános helyeken, közterületeknél, illetőségi helyén és előbbi lakhelyén keresni, 7. lovas járőrökkel utána küldeni (ha van kerékpárosok és előbbiekről az őrsnek összes járőreit, a szomszédos őrsök járőreit és a nyomozó körlet területén levő őrsjárőrök vezetőket értesíteni, 8. személyleírását a pályaudvarokon levő rendőr kirendeltségekkel pontosan közölni, 9. a hajóállomásokon levő detektiveket a körözött fényképével ellátni, 10. házkutatás, 11. gyors elfogató parancs kiadásának kieszközölése a vizsgálati bizottság bírónál.

II. Nyomozás az ország területén belül. 60 kilométer körzetben belül az összes rendőrkapitányságokat, kirendeltségeket, csendőrörsöket telefonon (szükség esetén táviró útján) a vasúti állomások rendőrségét, csendőrségét, az ország határán levő határőrszolgálatok rendőrségét és révkapitányokat és a határőrszolgálatok hivatalokat táviratilag értesíteni, körözés fényképpel és bűnügyi körözések lapjában. A körözéseknél fel kell sorolni azokat a hatóságokat, amelyek a körözésre külön megkerestették.

III. Nyomozás külföldön (Európában). Két körözés van és pedig: 1. diplomáciai és 2. a rendőrséggel közvetlen. Ezek nemzetközi szabályok állanak fenn. Ha adat van arra, hogy körözött az országból kiszökött, akkor az országgal határos országok fővárosaiban levő rendőrfőnökségeket, de a szomszédos országok határ vasúti gócpontok és kikötők rendőrhatalóságait is a körözés érdekében megkeressük. A megkeresés rendszeresen a megkereső ország anyanyelvén, szükség esetén francia nyelven, de Ausztriában és Németországban német nyelven történjék.

IV. Nyomozás a tengerentúli és inneni kikötőkhöz. A tengeren inneni és tengeren túli kikötők rendőrhatalóságainak kabátos távirat útján teendő megkeresése az esetben, ha biztos adat van nyomtatékos gyanú van arra nézve, hogy a körözött egyén hajóra akar szállani, avagy már hajóra szállt.

III. RÉSZ.

TÖRVÉNYSZÉKI ORVOSTAN.

A csendőrség együttműködése az orvossal.

A csendőrség működése gyakran kapcsolatban van az orvossal. Helyszíni szemlén, holttesten levő bizonyítékok, szemérem-, továbbá emberi test- s élet ellen irányzott bűncselekmények bizonyító adatai sokszor csakis az orvos kikért véleménye által szerezhetők be. A csendőrnek e cél elérése végett az orvost felkérni kell s ismernie az ember anatómiáját, a terhesség jeleit, a halál ismertető jeleit stb.

Az orvosi tudományra szükségünk van büntetendő cselekmény gyanújának esetén, különösen az emberi élet elleni bűncselekményeknél a megállapításokra. Tudnunk kell, hogy forog-e bűntény, szándék vagy gondatlanság, baleset, öngyilkosság, stb. szükség van arra, hogy a vétkest kipuhatoljuk és az igazságszolgáltatás kezére juttassuk. Ártatlan gyanúsított emberek által felszabadulnak, míg a bűnösök bűnössége kiderül.

Halott gyermeknél megállapítandó, hogy nem az anya fosztotta-e meg az élettől. Ha egy férj hirtelen meghal, kiderítendő, hogy nem az asszony mérgezte-e meg. Ha szakértő nem rendelkezik kellő tárgyilagossággal, akkor egy olyan esetben, melynél egy terhes asszonynak gyemeke, — ki terhességét titkolva — halva születik, az asszony bűnösségét fogja megállapítani. Vagy ha egy öngyilkos keze füstös volt és kezében Browning pisztoly van, amely nem füstöli be a kezét a lövésnél, itt tévedés volna öngyilkosságot megállapítani.

A körülménybeli egyéni s tárgyi bizonyítékok adják meg a helyes magyarázatot. Egy malomban felakasztva talált ember nem lehetett öngyilkos, amikor a malom helyiség lisztes s benne sáros lábnyomok, míg a felakasztott cipői tiszták. A lipcsei törvényszéki orvostani intézetben egy leány holttestét vizsgálták öngyilkosság gyanújában. Az egyik orvos a leány hullájának boncolásánál oly jeleket vett észre, melyeket 8 év előtt egy hasonló körülmények között meghalt leány testén talált. Az orvos azonnal megállapította, hogy ezt a leányt is és a másikat is ugyanazon gyanúsított ember ölte meg. Ez alapon elindulva a tettes kézrekerült.